

Διὰ τὴν γίνῃ σαφῶς κατανοητὴ ἡ ἐξαιρετικὴ συμβολὴ τοῦ κ. Mugler εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ περιεχομένου τῶν Στοιχείων ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν ἀναφέρομεν ἐνδεικτικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ εὐκλείδειου ὀρισμοῦ τῆς εὐθείας γραμμῆς, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἐν ἑκ τῶν δυσκολωτέρων προβλημάτων τῶν Στοιχείων. «*Εὐθεῖα γραμμὴ ἐστίν, ἣτις ἐξ ἴσου τοῖς ἐφ' ἑαυτῆς σημεῖοις κεῖται*» λέγει ὁ Εὐκλείδης, ἥτοι εὐθεῖα γραμμὴ εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία κεῖται ἐξ ἴσου πρὸς τὰ ἐφ' ἑαυτῆς σημεῖα. Εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ ὀρισμὸς αὐτὸς τῆς εὐθείας γραμμῆς, ὡς ἔχει διασωθῆ, εἶναι σκοτεινός. Ὁ κ. Mugler παρέχει πέντε ἐρμηνείας τοῦ ὀρισμοῦ ἐξετάζων τὴν εὐθεῖαν γραμμὴν ἀπὸ ἐπόψεως 1) κινήσεως, 2) στατικῆς, 3) ὀπτικῆς, 4) μακρὰν πάσης ἀφῆς καὶ ὀψεως, ἐντελῶς νοητικῆς, 5) ἀπὸ ἐπόψεως γεωδαιτικῆς. Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Μαθηματικῶν, καθ' ἣν ἡ εὐθεῖα γραμμὴ ἐξετάζεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα γίνεται ἡ ἐπιλογή καὶ ἀνάλυσις τῶν σπουδαιότερων χαρακτηριστικῶν θεωρημάτων τῶν Στοιχείων, ἐν ᾧ ἔχει καταβληθῆ προσπάθεια ἐπιτυχῆς, ὅπως τὸ σύνολον τοῦ εὐκλείδειου οἰκοδομήματος παρασταθῆ ὑπὸ ζωντανήν, ἀνάγλυφον θὰ ἡδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, μορφήν. Εἰς τὸ μικρὸν βιβλίον τοῦ κ. Mugler διακρίνεται ἡ μεγάλη καὶ εὐστοχος προσπάθεια νὰ παρουσιασθοῦν τὰ Στοιχεῖα τοῦ Εὐκλείδου ὑπὸ ἐντελῶς πρωτότυπον τρόπον. Τρόπον ἔχει μόνον ἐπιστημονικὸν καὶ ἀνέλεγκτον, ὡς τονίζει ὁ Πρόκλος εἰς τὰ σχόλια τοῦ α' βιβλίου τῶν Στοιχείων, ἀλλὰ καὶ λίαν διδακτικὸν καὶ εὐχάριστον.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Σ. ΣΤΑΜΑΤΗΣ

* * *

MIGUEL PARRA LEON, **Pitagoras**, Fundador de las ciencias matematicas Caracas 1966.

MIXAΗΛ ΠΑΡΡΑ ΛΕΩΝ, **Πυθαγόρας**, Ἰδρυτὴς τῆς Μαθηματικῆς Ἐπιστήμης, Καρακάς Βενεζουέλας 1966, σελίδες 303.

Τὸ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον βιβλίον τοῦ Προέδρου τῆς Ἀκαδημίας τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν, τῶν Μαθηματικῶν καὶ τῶν Φυσιολογικῶν, τῆς πρωτεύουσας τῆς Βενεζουέλας Καρακάς κ. Miguel Parra Leon, εἶναι τὸ πρῶτον νέας σειρᾶς ἐπιστημονικῶν ἐκδόσεων ἐν Βενεζουέλα, ἰδρυθείσης τῆς σειρᾶς αὐτῆς δυνάμει ἀποφάσεως τῆς αὐτίθι Ἀκαδημίας, ἣτις ἐλήφθη κατὰ τὴν πανηγυρικὴν αὐτῆς συνεδρίαν τῆς 29 Σεπτεμβρίου 1965. (Τὸ δεύτερον βιβλίον τῆς σειρᾶς αὐτῆς εἶναι τοῦ F. J. Duarte, Bibliografia, Euclides, Arquimedes, Newton, 1967).

Τὴν προσωπικότητα τοῦ κ. Miguel Parra Leon περιγράφει ἐν ἀρχῇ τοῦ βι-

βλίου ὁ κ. Ramon J. Velásquez, ὅστις τονίζει ὅτι ὁ κ. Parra Leon ἐκτὸς τῆς ἐξόχου διακρίσεως ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ἔχει διακριθῆ καὶ εἰς τὰς ἐφηρμοσμένας ἐπιστήμας καὶ ἰδίως τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν συγχοινωνίαν ἐν γένει.

Τὸ βιβλίον προλογίζει ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐθνικῆς Ἀκαδημίας τῆς Ἰατρικῆς τοῦ Καρακάς καὶ Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν, τῶν Μαθηματικῶν καὶ τῶν Φυσιογνωστικῶν κ. Marcel Granier - Doyeux.

Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ βιβλίου ὁ κ. Parra Leon, σκιαγραφεῖ τὰ τοῦ βίου τοῦ Πυθαγόρου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας παρέχει ὁ Πλούταρχος, ὁ Ἰώσηπος, ὁ Ἰάμβλιχος καὶ ὁ Διογένης ὁ Λαέρτιος. Ἀλλὰ καὶ αἱ πληροφορίες παλαιότερων συγγραφέων, τὰς ὁποίας συναντῶμεν εἰς τὰ ἀποσπάσματα τῶν Προσωκρατικῶν τοῦ H. Diels χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης ὑπὸ τοῦ κ. Parra Leon.

Τὸ βιβλίον διαιρεῖται εἰς δύο κυρίως μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον καὶ κυριώτερον ἐκ τούτων (σελίδες 23—217) γίνεται ἡ διαπραγματεύσις τῶν ἐξῆς κεφαλαίων : Ποικίλα δεδομένα. Ἡ παράδοσις. Ἡ μεταφυσικὴ ἐνότης. Ὁ ἀνώτατος θεός. Ὁ νόμος τῆς ἀρμονίας. Ἡ θεωρία τῶν ἰδεῶν του, (τοῦ Πυθαγόρου). Ἡ ἀριθμολογία του. Αἱ ἀντιθέσεις. Ἡ ψυχὴ τοῦ κόσμου. Τὸ περὶ τὸ κέντρον πῦρ. Ἡ μέθοδος ἐρεύνης. Ἡ ἐνότης τοῦ σύμπαντος. Ὁ κόσμος. Αἱ ἀρχαὶ τῆς δημιουργίας. Ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ. Ἡ ζωὴ. Ἡ σκέψις. Ἀντικείμενον τῆς Πυθαγορικῆς Ἐταιρείας. Ἡ ἠθικὴ. Ἡ πολιτικὴ. Ἡ θρησκεία. Ἡ ἐπιστήμη.

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος (σελ. 211—296) ἐκτίθενται εἰς 18 μικρὰ τμήματα τοῦ βιβλίου σύγχρονοι φιλοσοφικαὶ καὶ ἐπιστημονικαὶ θεωρίαι ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὴν Πυθαγορικὴν διδασκαλίαν.

Ἡ ἀνάλυσις τῶν προηγουμένως ἀναφερθέντων κεφαλαίων γίνεται μὲ βαθεῖαν γνῶσιν παντὸς ὅ,τι ἔχει γραφῆ περὶ Πυθαγόρου καὶ τῶν Πυθαγορείων ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων συγγραφέων. Εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν ὁ κ. Parra Leon συγκρίνει μὲ ἐξαιρετικὴν ὀξύνοϊαν τὰς πυθαγορικὰς δοξασίας μὲ τὰς σημερινὰς ἀντιλήψεις τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ συνάγει εὐστόχως τὰ συναφῆ συμπεράσματα. Διὰ τὴν ὕλην τῶν περισσοτέρων κεφαλαίων (σελ. 23—170) ὁ κ. Parra Leon προβαίνει εἰς ἐμπεριστατωμένην ἀνασκόπησην διὰ τῆς ἐν περιλήψει ἐκθέσεως τοῦ περιεχομένου αὐτῶν (Resumen σελ. 171—172). Κατὰ ταύτην αἱ δοξασίαι τοῦ Πυθαγόρου ἐκτίθενται ὡς ἐξῆς :

1. Ὑπάρχει ἐν τῷ σύμπαντι ἀνώτατος θεός, τοῦ ὁποίου τὴν φύσιν εἶναι ἀδύνατον νὰ συλλάβῃ ἡ ἀνθρωπίνη φαντασία καὶ σκέψις.

2. Τὸ σύμπαν ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου θεοῦ, κατὰ τὴν ἀρετὴν του, τέλειον καὶ διὰ μιᾶς καὶ μοναδικῆς πράξεως.

3. Τὸ σύμπαν εἶναι πεπερασμένον καὶ ἀμετάβλητον ἐν τῷ συνόλῳ του.

4. Ὁ θεὸς δημιουργὸς ἐδημιούργησε τὸ σύμπαν ἀθάνατον χωρὶς τοῦτο νὰ ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου.

5. Τὸ σύμπαν ἀνεπίσσεται κατὰ μίαν παγκόσμιον διαδικασίαν κλπ.

Ἀκολούθως ἐξαίρεται ἡ θρησκευτικότης τοῦ Πυθαγόρου καὶ τῆς Πυθαγορείου Σχολῆς καὶ ἡ ἐπίδρασις τῶν θρησκευτικῶν διδασκαλιῶν του εἰς τὴν ἐξέλι-

ξιν καὶ διαμόρφωσιν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς θεολογίας τῶν Ἑλλήνων καὶ ἰδίως ἡ ἐπίδρασις αὐτῶν εἰς τὰς συναφεῖς θεωρίας τοῦ Πλάτωνος. Ἰδιαιτέρως τονίζεται ἡ θεωρία τοῦ Πυθαγόρου περὶ μετεμψυχώσεως.

Ἐπικαλούμενος καὶ τὴν γνώμην τοῦ Bertrand Russel ὁ κ. Parra Leon σημειώνει ὅτι ὁ Πυθαγόρας ἔδωκε μεγάλην ἀνάπτυξιν εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἀριθμῶν. Κατὰ τὴν Ἱστορίαν τῶν Μαθηματικῶν τοῦ Fernando Höfer (1811—1878), σημειοῦται ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, ὁ Πυθαγόρας ἐθεμελίωσεν εἰδικώτερον τὴν θεωρίαν τῶν πολυγώνων ἀριθμῶν. Εἰς τοὺς Πυθαγορείους ὀφείλεται ἡ πρώτη σκέψις περὶ τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος. Ὁ Πυθαγόρειος Φιλόλαος ὀμιλεῖ ἤδη (περὶ τὸ 420 π.Χ.) περὶ τῆς ἐτησίας περιφορᾶς τῆς γῆς περὶ τὸ κεντρικὸν πῦρ τοῦ κόσμου. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ διαμνημονεύονται καὶ αἱ συζητήσεις τοῦ ἐν τῷ Φαίδωνι Σωκράτους μετὰ τῶν Θηβαίων Κέβητος καὶ Σιμμίου, οἵτινες ἔσχον ἐν Θήβαις διδάσκαλον τὸν Φιλόλαον, διαφυγόντα τὸν ἐμπρησμὸν τῆς Πυθαγορείου Σχολῆς τῆς Κρότωνος, τὸν γενόμενον ὑπὸ τοῦ Κύλωνος, ὡς ἀναφέρει ὁ σχολιαστὴς τοῦ διαλόγου Φαίδων (61 E) τοῦ Πλάτωνος, ὅστις γράφει: Οὗτος ὁ Φιλόλαος Πυθαγόρειος ἦν ἐξ Ἰταλίας πεφευγὼς διὰ τὸν ἐμπρησμὸν τὸν τότε ὑπὸ Κύλωνος γεγονότα διὰ τὸ ἀνεπιτήδειον αὐτὸν πρὸς φιλοσοφίαν ὄντα ἀπελαθῆναι τοῦ Ὀμακοῦτος ὃς καὶ δι' αἰνιγμάτων ἐδίδασκε καθάπερ ἦν ἔθος αὐτοῖς. Ἦλθεν οὖν οὗτος εἰς Θήβας τεθνεῶτι τῷ διδασκάλῳ Λύσιδι χοᾶς ποιήσων ἐκεῖ τεθαμμένῳ. Ἀρχιππος δὲ καὶ Φιλόλαος μόνοι τῆς εἰρημένης συμφορᾶς τῶν Πυθαγορείων διεσώθησαν (Diels, *Fragmente der Vorsokratiker* I 44 [32], Berlin 1951, p. 398, 22).

Ἡ ἔννοια τῆς ὑπερβατικότητος παρὰ Πυθαγόρα ἐξετάζεται ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ Μετὰ τὰ φυσικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, πρὸς τὰς θεωρίας τοῦ Καντίου (Kant) καὶ πρὸς τὰς χριστιανικὰς θεωρίας τοῦ Λύγουστίνου. Ἡ ἔννοια τοῦ εἶναι, τῆς συνειδήσεως, τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου, τῆς ἐνεργείας, τῆς ἐντροπίας, τῆς διατάσεως τῶν ἀερίων, τῆς θερμικῆς ἐνεργείας, τοῦ κύκλου τοῦ Carnot, οἱ νόμοι τοῦ Mayer καὶ τοῦ Joule, ἡ ἀδιαβατικὴ ἐξίσωσις τῶν ἀερίων τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης ἐξετάζονται μὲ ἐξαιρετικὴν ἀγγίνοιαν ἐν συσχετίσει μὲ τὰς πυθαγορικὰς δοξασίας.

Τέλος παρέχονται ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα περὶ τῆς δράσεως τῶν Πυθαγορείων Φιλολάου, Ἀρχύτου τοῦ Ταραντίνου, Ἀλκμαίωνος τοῦ Κροτωνιάτου καὶ τοῦ Ἐμπεδοκλέους. Ἐν κατακλεῖδι ἀναφέρονται αἱ φιλοσοφικαὶ δοξασίαι τοῦ Ἡρακλείτου καὶ παρατίθενται εἰς τὴν ἰσπανικὴν γλῶσσαν τὰ «χρυσᾶ ἔπη» τοῦ Πυθαγόρου κατὰ μετάφρασιν τοῦ Nemesio Fernandez Cuesta.

Εἰς τὴν ὑπὸ κρίσιν πραγματείαν ὁ κ. Miguel Parra Leon κατορθώνει νὰ παρουσιάσῃ τὸ ἔργον τοῦ Πυθαγόρου εἰς μικρὸν σχετικῶς χώρον μὲ δεξιοτεχνίαν ἀπαραμίλλου καὶ βαθυστόχαστον ἐρευνητικὴν ἐπισκόπησιν. Τὸ ἐντελῶς πρωτότυπον εἰς αὐτὴν ἔγκειται εἰς τὴν θεώρησιν τῶν Πυθαγορικῶν δοξασιῶν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ πορίσματα τῆς σημερινῆς ἐπιστήμης, ἣτις ἔχει τὴν ἀφετηρίαν τῆς εἰς τὴν Πυθαγορικὴν διδασκαλίαν. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἰδιαιτέρως ὁ κ. Miguel Parra Leon ἀνεδείχθη εἰς ῥηξικέλευθος ἐρευνητῆς. Φρονοῦμεν δὲ ὅτι εὐχῆς ἔργον

θά ἦτο ἐὰν ἡ περιspoύδαστος πραγματεία του μετεφράζετο καὶ εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Οἱ φιλομαθεῖς νέοι τῆς χώρας μας θὰ εἶχον πολλὰ νὰ διδαχθοῦν περὶ τοῦ Πυθαγόρου ἐκ τῆς θαυμαστῆς πραγματείας τοῦ κ. Miguel Parra Leon.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Σ. ΣΤΑΜΑΤΗΣ

* *
* *

ΧΡΙΣΤΟΥ ΠΑΠΑ, Αἱ δυσχέρειαι τῆς συγχρόνου ἀγωγῆς, Παιδαγωγικὴ καὶ ψυχολογικὴ μελέτη, Θεσσαλονίκη 1965, σχ. 8ον, σελ. 104.

Ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζων τὸν ἄνθρωπον τῆς συγχρόνου ἐποχῆς εὐρίσκει ὡς γενικὸν χαρακτηριστικὸν τὴν ἐξωστρέφειαν αὐτοῦ, λόγῳ τῆς ὁποίας οὗτος ζητεῖ ἔξω διαρκῶς στηρίγματα διὰ τὸν προσανατολισμὸν του. Ἐπίσης παρατηρεῖ ὅτι ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος οὐδὲν ἀναγνωρίζει ὡς ἔχον ἀξίαν πλὴν τοῦ παρέχοντος ὑλικὴν δύναμιν. Τὸ ἄτομον στερούμενον ἐσωτερικοῦ περιεχομένου ἔχει κλονισθῆ εἰς τὴν ψυχικὴν του καὶ τὴν πνευματικὴν του ὑγείαν. Ἀναλύων τὴν σύγχρονον κοινωνικὴν κατάστασιν ἐπισημαίνει ὡς αἷτια τῆς κρίσεως τὴν σύγχυσιν τοῦ ἀνθρώπου τὴν προκαλουμένην ἐκ τοῦ ῥυθμοῦ τῆς μηχανοποιημένης ζωῆς καὶ ἐκ τοῦ αὐτοματισμοῦ τοῦ χρόνου, οὗτινος ὁ ἄνθρωπος ἔχει μεταβληθῆ εἰς ἐξάρτημα ἀπλοῦν. Λόγῳ τῶν νέων συνθηκῶν τοῦ βίου ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἔπαυσε νὰ ἀναπτύσσεται εἰς προσωπικότητα ἔχουσαν τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης, ἔχασε τὴν ἐσωτερικὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς του καὶ ἐγένε τύπος ἀγελαῖος, ἀπλοῦν μόριον μαζοποιημένης κοινωνίας.

Ἐνώπιον τῆς πραγματικότητος ταύτης τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς εἶναι δυσχερές, ἀφοῦ ἀντιμετωπίζει μεταβολὴν τοῦ ψυχικοῦ κόσμου τῶν νέων τῆς παρουσίας ἐποχῆς. Ἡ παλαιὰ ἀγωγή τοῦ ἀνθρώπου πρὸς οἰκείωσιν τοῦ κόσμου τῶν ἀξιῶν, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ὠραίου, δὲν ἐξαρκεῖ. Ὁ νέος πρέπει νὰ ἔχη βοήθειαν πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἀντιφατικῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς καὶ πρὸς ὑπερνίκησιν τῶν ἐναντιοτήτων τοῦ περιβάλλοντός του.

Εἰς δεῦτερον μέρος τοῦ βιβλίου ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει τὰς ἐκ τῆς συγχρόνου ἐποχῆς προκαλουμένας ψυχονευρωτικὰς περιπτώσεις, ἐξ ὧν ὁ ἄνθρωπος ἀγεται εἰς ἀγχος καὶ ἀδιέξοδον, ἅτινα εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποφευχθοῦν διὰ τῆς πίστεως πρὸς τὸν θεὸν καὶ βίου χριστιανικοῦ. Διὰ τοῦτο ἡ ἀγωγή ἀντιμετωπίζουσα τὰς δυσχερείας τῶν σημερινῶν περιστάσεων ὀφείλει νὰ ἀποβλέπη εἰς στενὴν συνεργασίαν σχολείου, οἰκογενείας καὶ ἐκκλησίας, ἵνα οἰκοδομήσῃ τὸν νέον ἄνθρωπον, ἱκανὸν νὰ ἐναρμονίζη τὰς σχέσεις του καὶ ἀντιμετωπίζη εὐχερῶς τὰς βιοτικὰς δυσχερείας.

Εἰς τρίτον μέρος τοῦ βιβλίου ἀναλύεται τὸ σύγχρονον φαινόμενον τῶν εὐρωπαϊκῶν μεγαλοπόλεων τὸ καλούμενον Τετυμποῖσμός ἀπὸ παιδαγωγικῆς σκοπιᾶς